

White, H. 1973. *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*. Baltimore etc.: Johns Hopkins UP.

Биографична справка: Ивелина Иванова е доктор по философия на историята и научен сътрудник в Института за философски изследвания при БАН. Специализирала в Католически университет на Америка, Вашингтон, Хелзински университет, ЦЕУ и др. Занимава се с изследвания на писането за история, промените в дисциплината философия на историята и трансформациите на социалните науки, различните теоретични парадигми, чрез които се правят опити да се осмисли българската история, дискурсивни анализи, история на понятията. По-важни публикации: „Дискурсът на българската народопсихология и културните различия“ (2008), „Образец и ситуиране на национално, балканско и европейско“ (2008), „Към теорията на историята“ (2008).

Адрес за кореспонденция:
Email: i.ivanova@gbg.bg

Статията е приета за печат на 09.06.2009 г.

Рекрутиране на класиците в битките за наследство

„МАКС ВЕБЕР“.

ТЕМА НА КОНКУРЕНТНИ ИНТЕЛЕКТУАЛНИ ПРОЕКТИ ЗА ПРЕОСНОВАВАНЕ НА ФРЕНСКАТА СОЦИОЛОГИЯ*

Михаел Гемперле

Резюме: В статията се анализират условията, при които творчеството на Макс Вебер е било внесено и фабрикирано във френската социология след Втората световна война. Като се има предвид централното място, заемано от „Вебер“ в социологията на САЩ, както и притегателната сила на американската социология върху френските социолози през 50-те години на XX век, би било естествено Вебер да стане легитимна отправна точка във френската социология. Но истинските причини той много бързо да получи статут на социолог *par excellence* се коренят по-скоро в специфичните социални, политически и интелектуални условия в контекста на институционализацията на френската социология около 1960 година. Социологическото осветяване на Вебер става възможно най-вече благодарение на позициите, нагласите и специфичната история на агента на този внос Реймон Арон, особено при сътрудничеството му с Ерик дьо Дампиер; от 1952 г. нататък двамата се стремят да въведат „антикомунистически“ отправни точки във френските социални науки. Освен това, при едно по-внимателно разглеждане на различните употреби на „Вебер“ във френското научно списание *Revue française de sociologie* през 60-те години на XX век се вижда, че привлекателността на Вебер сякаш прогресивно намалява, докато в социологията започва да преобладава основаният на количествени методи емпиризъм. Затова случаят „Вебер“ показва, че „теоретичната употреба“ на даден автор може да бъде символно ефикасен инструмент, но че само при „емпиричната употреба“ на творчеството му в посока на едно по-пълно обяснение на социалните явления може да бъде доказана значимостта на социологията спрямо други форми на културно производство и социологията основателно да претендира за автономия.

Интересът, който „класиците“ на социологията предизвикват в момента, в който автономията на дисциплината бива заплашена, създава впечатлението, че те представляват особено ефикасни инструменти за защита на условията за независимо научно производство. Тотемичното позоваване на утвърдените автори обаче никога не е доказвало уместността на социологическото обяснение. Оставаме с впечатлението, че това мобилизи-

* Този вариант на статията е предоставен от автора специално за настоящия брой на сп. *Социологически проблеми*.

ране на част от символния арсенал на дисциплината цели по-скоро защита на университетското ѝ признание. В политически контекст, в който атаката е най-добрата защита, тази стратегия обаче не може да направи нищо повече от превръщането на социологията в една дисциплина в екзотична ниша. Струва ми се, че за защитата на независимостта на социологическото производство е много по-уместно да се доказва чрез емпирически разработки в какъв смисъл аргументирането в социалното измерение може да обясни дадени феномени много по-съвършено в сравнение с други подходи. От само себе си се разбира, че не трябва да се забравят научните разработки на колегите, публикувани по-рано. Друг е въпросът обаче до каква степен е полезно да се позоваваме на утвърдените автори. В качеството си на бонус спорт социологията трябва също да знае какъв е обхватът на оръжията, с които разполага (в това число и на символните оръжия), за да може да ги използва за самозащита.

Тъкмо в тази перспектива настоящата статия разглежда условията за възможност за използване на утвърдените автори чрез примера със социологическото усвояване на „Вебер“ във Франция през 50-те и 60-те години на XX век. В контекста на автономизирането на социологията „Вебер“ не е само залог за научна политика, който служи за предефинирането на отношенията между социологията и политиката. „Вебер“ бива използван също така и в изследвания, влияещи на автономността на социологическото производство. На трето място, настоящата статия се опитва да покаже до каква степен ефикасността на използването на символен инструмент като „Вебер“ се дължи на политическите, интелектуалните и дисциплинарните отношения¹.

Тръгвайки от разработките на Михаел Полак (1986а, 1988), тази статия се отграничава от два често срещани подхода към това явление: (1) Първият се задоволява с отбелязването на събитията, свързани с легитимните представители на „Вебер“. Така например се говори за избирането на Реймон Арон в Сорбоната или просто за надмощието на „структурния функционализъм“ на Толкът Парсънс в международен план (например Kaesler 2003: 257; Gerhardt 2006). В повечето случаи тези изложения следват логиката на събитийната история или на историята на „великите хора“. Те прене-

¹ Това изследване се опира на анализа на личния архив на Реймон Арон и на издателските архиви на Библиотеката на Ерик дьо Дампиер, както и на данните, извлечени от литературата относно въпросните личности. Освен това то се опира на разговорите с някои от свидетелите на оная епоха (Фреди Рафел, Жак Лаутман, Франсоа Изамбер, Мишел Пиалу, Доминик Шнапер) и на бележките на Стефан Бакиочи след прегледа на папката „Макс Вебер“ в издателството „Плон“ през 1995 г., която днес като че ли е изчезнала. По-дълъг вариант на настоящата статия е публикуван на френски в *Revue d'histoire des sciences humaines* no. 18 (2008/1).

бреват работата, необходима за преноса на даден автор от един лингвистичен, политически или дисциплинарен контекст в друг, и са безразлични към позицията в съответното поле на тези, които въвеждат „Вебер“.

(2) Вторият подход привилегирова интерналисткия прочит на творчеството. Тази интерпретация, която е насърчена от дисциплинарното преимущество на философията над социологията, днес може би е най-широко разпространена. Тя се основава на предположението, че творбите биват утвърждавани заради идеите, които предлагат. Следователно според нея невероятният престиж на „Вебер“ се дължи единствено на неговата „мисъл“. Това аргументиране, което постулира единството на творчеството на „Вебер“, тръгва от идеята, че „мисълта“ на германския автор се разпространява от само себе си — като лъчите на слънцето, които осветяват тъмнината. За да разберем как „Вебер“ става „класик“, е достатъчно да изследваме по-степенно проникване на „неговата мисъл“ във френската социология (на пример Hirsch 1988). Тази философия на историята — която като цяло представя автора като „непознат“, „слабо известен“ или „лошо разбран“, а след това го определя за „съвременник“ — пренебрегва борбите, в които позоваването на „Вебер“ бива използвано, и се концентрира върху предпоставяемия „смисъл“ на творчеството.

Статията ми се занимава със социалните, политическите и интелектуалните условия, които позволяват „Вебер“ за кратко време, в началото на 60-те години, да се превърне в основния автор, утвърден от френската социология. Опирайки се на констатацията, че въвеждането на един автор се извършва чрез различни социални операции — *селекция, маркиране и четене* (Bourdieu 2002: 6)² — и че „в обращение влизат най-вече заглавията“ чрез „един вид интелектуална мълва, която разнася ключовите думи“ (Bourdieu 1996: 17), представям специфичните условия във френската социология през тази епоха, които спомогат за превръщането на германския автор в социологически автор „*par excellence*“.

1. Социологическото ръкополагане

Усвояването на „Вебер“ е неразделно свързано с реорганизирането на университетските дисциплини в началото на 60-те години и с ключовата

² Под (1) *селекция* разбирам избора на авторите текстове, които са публикувани и коментирани. Под (2) *маркиране* — трансфера на социални значения при публикуването (пращането) на дадена творба в зависимост от специфичните за приемащото поле категории на мисълта, на действието и на възприемането (Bourdieu 2002: 6).

роля, играна от Реймон Арон. „Вебер“, който в началото е автор сред много други, става социологически рентабилен в контекста на институционализирането на социологията, което поражда засилено търсене на една нова академична „социологическа традиция“. В една епоха, в която в социологията господства моделът на емпирическото изследване, дефиниран от Пол Лазарсфелд, този автор се налага, защото позоваването на него позволява да държиш емпирическото изследване на разстояние и едновременно с това да си придаваш „научност“, тоест да се налагаш на теоретическия полюс на дисциплината като „модерен“. От средата на 50-те години „Вебер“ се ползва с известно признание сред философите. Те познават „Вебер“ благодарение на *Естествено право и история* (1953) на Лео Штраус и *Приключенията на диалектиката* (1955) на Морис Мерло-Понти, професор в Колеж дьо Франс от 1952 г., който прави „Вебер“ приемлив за инакомислещите в университета.

В областта на социологията утвърждаването на „Вебер“ не би било възможно без мобилизирането на социалния и символния капитал, натрупан от Реймон Арон след 1930 г. Още в междувоенния период Арон става известен не само заради философските си разработки, но също и заради заеманите от него политически позиции³, в контраст с университетския свят (Muschietti 1993: 16). Той е възпитаник на *Екол Нормал Сьериор* (1924), приет е сред първите на конкурса за получаването на званието *agrégé* по философия (1928) и е поставен от своите преподаватели „на най-първия ред“ на своето поколение, както отбелязва Пол Фоконе, член на журито на доктората му и последовател на Емил Дюркем в Катедрата по социология в Сорбоната.

Социалният произход на Реймон Арон — „висша интелектуална буржоазия“ (Нерр 1985: 9) — отчасти обяснява защо той търси легитимационни форми извън университета. Много възпитаници на *Екол Нормал Сьериор* от поколенията на Арон, които също произхождат от парижката буржоазия, се насочват към области като икономиката, журналистиката, политиката или литературата, тъй като шансовете за директно получаване на университетски пост са много малки, а преподаването в провинцията не е високо ценено сред парижаните (Maguel 2001). Така, обръщайки гръб на университета, Арон се насочва към политиката, но през целия си живот натрапчиво се интересува от развитието на другарите си, които избират литературата и най-вече от това на Жан-Пол Сартр (Boschetti 1985). Благодарение на лансирането си в Германия между 1931 и 1934 г. Арон получава отпавни рамки, които го отличават от тогавашния интелектуален свят, в който пре-

обладава „страстта за изграждането на бъдещия *Народен фронт*“ (Garrin 1993: 68; вж. Sanguilhem 1992). От този момент той вижда в своите преподаватели, ориентирани към реформаторския социализъм, „добронамерени хорица“, пропити с „университетски идеализъм“ (Aron 1971). През 30-те години Арон се посвещава още повече на политиката. С двата тома на доктората си (Aron 1938a; Aron 1938b), той дава философска база на позицията си срещу комунизма и фашизма. Войната го утвърждава на тази позиция. Той обръща гръб на философията и навлиза в политиката.

Арон преподава в *Националното училище за администрация — ENA* (1945—1948, 1952) и във Факултета по политология (1949—1951). Става известен като антикомунист. Макар и да е университетски преподавател, той пише във *Фигаро* и е свързан със средите на голистите (*Rassemblement du peuple français* / Сбор на френския народ на генерал Дьо Гол), както и с „Обществото Монт Пелерен“ и „Конгреса за свободата на културата“ — две основни „либерални“ институции за обновяване на идеите след Втората световна война⁴. Както отбелязва Ролан Лардиноа (2000: 78), журналистическият, политическият и интелектуалният му капитал са рядкост във френския университет. Така Арон се налага като привилегирован медиатор между университета и интелектуалния, журналистическия и политическия свят. Той съответства на очакванията на политическите и икономическите ръководители, които от началото на 50-те години засвидетелстват все по-голям интерес към познаването на социалната реалност, който при налагането на Петата република се превръща в нужда от социални инженери (Pollak 1976; Drouard 1982: 72). Малко след избирането му в Сорбоната, Арон се бори за създаването на бакалавърска програма по социология (*licence de sociologie*) през 1958 г., която прави възможно систематичното и бюрократичното обучение на социолози в университета. Така той си създава славата на „универ-

⁴ Арон става активен член на „Обществото Монт Пелерен“ (създадено през 1947 г.) от 1949 до 1957 г., след като е участвал и в „Конференцията Уолтър Липман“ през 1938 г. (в Париж — 6. ред.), където се създава тази група поддръжници на икономическия либерализъм (Depoix 2002). [Обществото е създадено по време на конференция, организирана от Фридрих Хайек, в която участват и Милтън Фридман, Лудвиг фон Мизес, Карл Поппър, Майкъл Пола-ни и други противници на кейнсианството и радетели на икономическия либерализъм и „отвореното общество“ — 6. ред.] В средата на 50-те години Арон е едно от главните действащи лица в „Конгреса за свободата на културата“ (създаден през 1950 г.), чийто член е от 1951 г. Конгресът обединява най-вече поддръжници на политическия либерализъм. Арон е член на изпълнителния му комитет, той е един от ораторите при откриването на конференцията в Милано през 1955 г., а през втората половина на 50-те години играе ключова роля в „Комитета на семинарите“ (Gremion, 1995). Тъй като заема централна позиция в средите на политическия либерализъм на либералната космополитна интелигенция, Арон е в контакт с други членове на тази мрежа като Даниъл Бел, Сиймър Липсет, Едуард Шилс, Майкъл Полани, Фридрих фон Хайек и Джеймс Бърнам.

³ Вж. например статията на Арон за Народния фронт (1937).

ситетски реформатор“ и на представител на новата университетска дисциплина.

Друг фактор, който допринася за утвърждаване на „Вебер“ във френската социология, е реактуализирането на интелектуалната продукция на Арон от преди войната. След избирането му в Катедрата по социология в Сорбоната през 1955 г., Арон едновременно се противопоставя, както и през 30-те години, на политическото ангажиране вляво (Сартр) и на амбицията за първенство на социологията (Гурвич). „Вебер“ не просто позволява на Арон да намери компромис между философията и политиката, който оправдава позицията му. Германският автор също така е и символът, чрез който (още от 30-те години) той добива признание сред деятелите в интелектуалното поле и в университетския свят на 50-те години (Sanguilhem 1992), които често произлизат от випуска на Арон в *Екол Нормал Сьупериор*.

Утвърждаването на Вебер във френската социология обаче вероятно нямаше да е възможно без сътрудничеството между Реймон Арон и Ерик дьо Дампиер, възпитаник на Факултета по политически науки, който в качеството си на директор на поредицата *Recherches en sciences humaines (Изследвания по хуманитарни науки)* към издателство „Плон“ между 1953 и 1956 г. става известен като човекът, който въвежда новите англосаксонски автори в областта на социалните науки (Фридрих-Август фон Хайек, Робърт Мъртън, Лео Штраус, Толкът Парсънс и Карл Поппър). Според един от шефовете в издателството „Плон“ има за цел да се бори с комунизма с помощта на „млади оригинални автори“ (Mollie 2005: 135). „Антипозитивистичен“ характер на внесените „антимарксистки“ автори⁵ позволява на Арон да си спечели признанието на (философски) критик на „позитивизма“⁶.

В средата на 50-те години социологията е разделена на две сфери, които имат много малко общо помежду си. От една страна, университетската социология, поради зависимостта си от философията, а също така лишена от средства и от програми за формиране на изследователски кадри, е привилегированото място на „теорията“ (Bourdieu, Passeron 1966). От друга страна, институциите за социологически изследвания (най-вече *Центърът за социологически изследвания* на шеста секция на *Практическото учили-*

⁵ Не само произведенията на Хайек (публикувани през 1953 г.) и на Мъртън (1953), но също и на Штраус (1954), и на Поппър (1956), едновременно с противопоставянето си на марксизма, остро критикуват универсалистката претенция на социалните науки.

⁶ Препоръката на Реймон Арон за кандидатурата на Ерик дьо Дампиер за сребърния медал на CNRS (Национални център за научни изследвания) през 1979 г. свидетелства за дълга на първия към втория. Там Реймон Арон подчертава, че чрез това, което е издал, Ерик дьо Дампиер е заслужил „огромно признание“ и че той е пример догловка, доколкото е работил „също и най-вече за другите“ (Личен архив на Реймон Арон, кутия 49, папка Ерик дьо Дампиер).

ще за *висши науки* — EPHE), в които преобладава количественият подход, назначават бедни анкетири, често марксистки, които се стараят да скъсат с университетската философия, но са лишени от теоретични амбиции (Heibron 1991). Благодарение на голямата си институционална власт, Жорж Гурвич, представител на „голямата теория“, контролира Сорбоната „по особено деспотичен начин“ (Bourdieu 2001: 190). На емпирическият полус се налага Жан Стоецел; той ръководи *Центъра за социологически изследвания*, както и IFOP [Френски Институт за изследване на общественото мнение, създаден от Жан Стоецел през 1938 г. след срещата му с Джордж Гълъп — б. ред.], контролира *Националния център за научни изследвания* — CNRS, и преподава социална психология в Сорбоната (Bourdieu 2001: 190).

Арон, който е преподавател по социология в Сорбоната от 1955 г., използва автори от „германската философия“, които си присвоява още през 30-те години: „Маркс“, „Вебер“, „Рикерт“, „Дилтай“. За това свидетелстват ръкописите на неговите курсове. Чрез тази си дейност Арон цели да основе социологията чрез философията. Коментарът на публикувания във *Фигаро* и на антикомунистическия интелектуалец обаче е прицелен повече в политическата актуалност, отколкото във философската или социологическата проблематика (Личен архив на Реймон Арон, кутия 5). В университета, който все така е под господството на философията, Арон така и не успява да добие академична легитимност. Положението се променя, когато Арон, „университетският реформатор“, предлага с изданието *Ученият и политикът* (1959) една дефиниция на занаята на учения, която съответства както на очакванията на политическите и административните ръководители, така и на тези на философите и историците от университета.

2. „Ученият и политикът“

Още самата схема на книгата заявява интелектуалното събитие: книгата обединява превода на два текста на един автор, чието име е познато, но който въобще не е четен; два текста, отнасящи се до актуална тема и предговори от известен интелектуалец. Предговорът говори за познатите интерпретации на Вебер: *Приключенията на диалектиката* (1955) на Мерло-Понти, която има огромен отзвук, и *Естествено право и история* (1953) на Лео Штраус, която защитава хуманитарната култура срещу позитивизма. Преди излизането на книгата *Лео Фигаро литерер* [литературното приложение на *Фигаро*, б. пр.] разпространява откъс от предговора, а списанията *Еспри* и *Експансион* публикуват откъси от двата превода.

В предговора към *Ученият и политикът*, възпроизвеждайки идеите

си от 30-те години, Реймон Арон (Aron 1959: 10) представя „Вебер“ като „човек на науката“, който обаче „понякога е политически журналист“ и е „загрижен за публичните дела“. Той твърди, че целта на учения се състои в това да произвежда обективно знание, „което може да служи на човека на действието“. В противовес на доминиращата концепция за „ангажиран интелектуалец“, Арон заявява, че „добродетелите на политиката са несъвместими с тези на учения“ (пак там). Противопоставяйки се на Гурвич, който говори за надмощието и обективността на социологията, Арон твърди, че научните истини са „частични“, „множествени“ и „ограничени“, науката „винаги е незавършена“, а историята може да се интерпретира само „пробабилистки“. Понятието, което е в сърцевината на неговата аргументация — „безразличието, неутралността, по отношение на ценностите“ — изразява ясно целта, преследвана от Арон. Обективността на науката е предварително условие за полезността на научната работа на „политическия човек“. Това определение за целта на интелектуалната работа, което вече е изложено в *Опиум за интелектуалците* (1955), е в съзвучие с идеологията за модерната висша обществена служба. Арон (1959: 11) обаче подтиква „човека на действието“ да признае зависимостта си от „обективното знание“, тъй като „разумното решение се нуждае също толкова от прилагането към конкретната ситуация на абстрактните знания, с които разполагаме“⁷. Така, с помощта на „Вебер“, Реймон Арон може да предложи, в рамките на Петата република, подчиняването на социалните науки на волята на политическите и икономическите ръководители и същевременно с това да остойности, както и през 30-те години, политическия ангажимент със средствата на философията.

Парижката интелигенция приема *Ученият и политикът* (1959) с голям интерес. Основните списания (*Les temps modernes*, *Esprii*, *Critique*) публикуват рецензии за книгата. Други възпроизвеждат откъси от произведението (*Arguments*, *Archives de sociologie des religions*, *Les temps modernes*, *Esprii*). Публикуването на превода е повсеместно похвалено. Много бързо се събужда и интересът за нови преводи на текстовете на германския автор. *Ученият и политикът* сякаш прави възможни позиции, които дотогава са невъзможни или невероятни.

Прегледът на рецензиите за *Ученият и политикът* позволява да бъдат разбрани причините за този успех. Чрез „Вебер“ Арон налага една философска позиция срещу отслабващия „марксизъм“ и срещу процъфтяващия „по-

зитивизъм“ на социалните науки. Това позициониране на Арон няма как да не събуди интереса на философите, тъй като то обещава да осигури, ни повече, ни по-малко, господството на философията в един контекст, в който, под натиска на социалните искания за производство на позитивно познание, социалните науки се налагат все повече и повече в университета. Така, предлагайки подчиняването на емпиричната работа на социалните науки на философията (и на историята), Арон получава благосклонността на философите и на историците в ситуация, в която дисциплините се намират едновременно в процес на разширение и на реструктуриране. От този момент „Вебер“ се превръща в академично най-признатият автор-социолог. На него се приписват основните свойства на позицията на Арон и така той се превръща в „антимарксист“, „антипозитивист“ и „университетски човек“.

След *Ученият и политикът*, утвърждаващ „Вебер“ във Франция като социолог, Арон започва да се позовава непрекъснато на него при своето философско обосноваване на социологията. В програмната статия на Арон в *Archives européennes de sociologie* от 1960 г. (Aron 1960) позоваванията са основно на „Вебер“, който се превръща в гарант за „строгата обективност, която единствена е съобразена с целта на занаята на учения“. В курса си *Големите доктрини на историческата социология* през 1960–1962 г. Арон също основно се позовава на „Вебер“. Тръгвайки от понятията, които поддържа при анализа си на „Вебер“ още през 1930 г. (срещу позитивизма и всекакъв род социален или икономически детерминизъм), Арон използва „Вебер“ едновременно като символен източник, чрез който да разшири използваните автори и като завършек на „социологическото семейство на провалилите се политики“. В *Les étapes [Étapes] на социологическата мисъл* Арон представя „Вебер“ ни повече, ни по-малко като „наш съвременник“ и като единствения от „основателите на съвременната социология“, който никога не го „дразни, дори когато [...] не е съгласен с него“ (Aron 1967: 21). След като благодарение на този символ смекчава напрежението — своите собствени, както и тези, на които е подложен като университетски преподавател, десен интелектуалец, пишец във *Фигаро* и най-висш съветник, Арон за втори път се обръща изцяло към „Вебер“.

3. Сътрудничество, поради и заради вярата във „Вебер“

Успехът на „Вебер“ става възможен благодарение на една съвкупност от институции, които осигуряват производството и възпроизводството на символния капитал, свързан с това име. Най-вече четири институции, контролирани от двойката Арон/Дампиер, сякаш произвеждат и пускат в обра-

⁷ Според Стефан Бакиочи (1996) представянето на социологията като „обективна“ и „политически неутрална“ благоприятства нейното признаване от страна на политическите ръководители.

щение социологическата вяра в германския автор: (1) позицията на известен професор в Сорбоната, която позволява кредитиране с доверие на автори и широко разпространение на книгите им; (2) привилегирован достъп до ресурсите на новата, навлизаща дисциплина, включително с помощта на позицията на председател на Комисията по социология на CNRS в началото на 60-те години в продължение на четири години⁸, и на привилегирован събеседник на публични и частни компании; (3) монопол над преводите на „Вебер“, който осигурява не само възможен прочит, гоест интерпретация, а също и контрол на говоренето за „Вебер“ в университетския свят⁹; (4) списанието *Archives européennes de sociologie*, което публикува разнородна международна продукция, която обаче винаги е свързана с либералното движение. В началото на 60-те години Арон и Дампиер (под негово ръководство) разполагат с необходимите ресурси, за да увеличат теоретическия престиж на „Вебер“. Така „Вебер“ се превръща в инвестиция и в „поле за дискусии“ (Isambert 2007), без които възпитаниците на *Екол Нормал Сюпериор* и преподавателите по философия, които искат да се наложат на теоретическия полюс на дисциплината, не могат да минат.

Сътрудничеството между Реймон Арон и Ерик дьо Дампиер, „съучастничеството помежду им“ (Mendras 2003: 37) се дължи на първо място на една обща цел: борба с комунистите със средствата на философията. От първото поколение социолози Арон цени единствено Ерик дьо Дампиер, който е известен парижки аристократ (Mendras 2003: 35; Schnapper 2007). Съюзът между Арон и Дампиер обаче е синтез на два конкурентни проекта. Докато Арон иска да превърне немската философия във фундамент на социологията, Ерик дьо Дампиер проповядва изграждането на един свят от „ерудитски“ интелектуални позовавания по модела на *Committee on Social Thought* в Чикаго (Mendras 2003: 34).

Ерик дьо Дампиер е потомък на семейство, произхождащо от висшата аристокрация на „Стария режим“, наследил социален, културен и икономически семеен капитал (Mendras 2003; Laitman et al. 1998: 4), част от поко-

лениято, което прекарва младостта си в следвоенния период и участва във възстановяването, възпитаник на *Абатството Роямон*, когато там властва „хуманизмът на XX век“, бакалавър по литература и право, както и на *Института за политически науки*, завършил висше образование в Сорбоната, социализиран в социологията в *Committee on Social Thought* в Чикаго от 1950 до 1952 г., смятан за люлка на „новата хуманистична култура“. Именно за това Ерик дьо Дампиер няма как да има същия интелектуален проект като Арон. Дьо Дампиер, „който винаги се е представял като философ и привърженик на класиката“ (Mendras 2003: 36), се бори за основаването на социологията на базата на „най-добросъвестната ерудираност“ (Mendras 2003: 36). Като издател (директор на поредицата *Recherches en sciences humaines* от 1952 г. и директор на списанието *Archives européennes de sociologie* от 1960 г.) Ерик дьо Дампиер налага получили известност трудове от Съединените щати¹⁰ и показва „загриженост за стойността на текста“ (Mendras 1998: 7). Успоредно с това семейното наследство го кара да се интересува от етнологията и нейните методи и по време на подема на хуманитарните науки той създава Лабораторията по етнология и сравнителна социология (1967) в новия университет Париж-Нантер; малко по-рано създава поредицата *Африкански класици* (1963) в издателство „Плон“, както и асоциацията *Африкански класици* (1964).

Така разбираме, че мотивите на Арон и Дампиер за впускане в общото начинание „Вебер“ са различни. За Арон „Вебер“ е много ефикасен начин да добие университетска легитимност, като едновременно с това запази подкрепата на политическия елит. На Ерик дьо Дампиер германският автор дава възможност да бъде признат като „просветен“ и „ерудитен“ университетски човек. Докато Арон има най-вече амбицията да пусне в обращение имена от „немската философия“, Ерик дьо Дампиер по-скоро разглежда преводите като принос към една универсалистка култура (Mendras 2003: 35). При все това, поради липса на финансов и институционален подкрепа от страна на CNRS (Pollak 1986a: 45), Ерик дьо Дампиер е принуден да остане в рамките, наложени от интелектуалния проект на Реймон Арон.

4. Догонен от социалното търсене

Вероятността „теоретичната“ социология да бъде полезна и да предизвика интереса на социолозите обаче все повече намалява. В контекста на

⁸ Комисията по социология се отделя от секцията „Психология и социология“ през 1957 г., а броят на позициите по социология в CNRS между 1960 и 1964 г. се увеличава от 56 на 90 (Drouard 1982: 69; Chenu 2002: 47).

⁹ Според правилата на философското сесие, което властва в университета, коментаторът на текст, написан на чужд език, може да претендира за монопол над интерпретацията само ако коментираният текстове са преведени на собствения му език. Монополът над преводите на „Вебер“ е гарантиран от издателство „Плон“, което държи ексклузивно авторските права, придобити през 1955 г. (Архивите на „Плон“). Ерик дьо Дампиер започва да работи по проект за превеждане на „Вебер“ малко след като е назначен за ръководител на поредица в издателство „Плон“ през 1952 г. (Издателски архив на Библиотеката Ерик дьо Дампиер).

¹⁰ Не трябва да забравяме, че вече има английски превод и на петте книги на „Вебер“, публикувани от „Плон“ между 1959 и 1971 г.

разрастването на изследванията по договор все повече се налага императивът за произвеждане на позитивно знание. В същото време посредством социалната психология на Жан Стоецел се разпространява един възглед за занаята на социолога, който не обръща никакво внимание на „теоретичната“ продукция. Намаляват условията за възможност за признаване на разграниченото от емпиричната работа социологическо производство.

Тази обявена за „антимарксистка“, „антипозитивистка“ и „университетска“ продукция е засенчена най-вече от организациите, които се опитват да комбинират емпиричната работа и теоретическите размишления. Пиер Бурдийо и Жан-Клод Пасрон имат за цел да постигнат диалог между статистическите данни и понятията. Тези двама учени, които произхождат от среди много под средната класа, са доста по-склонни от своите колеги философи и възпитаници на *Екол Нормал* да се интересуват от социалните явления, а не да изследват истината на авторите; те говорят за „Дюркем“, „Маркс“ и „Вебер“ най-вече, за да проявят социалната реалност в критическа перспектива¹¹. Този начин за правене на социология, който подкопава авторитета на единството на творбата, подлагайки я на изпитанието на теренната работа, се разпространява особено чрез *Наследниците* (1964), издадена от *Minuit*. Тази книга има голям отзвук при публикуването си. *Наследниците* въвежда новаторски анализ в дискусиата за реформата на училището, която е в ход след края на войната в Алжир (1962) (Passeron 2005: 53).

Водени от своята теоретическа амбиция, Бурдийо и Пасрон предлагат използване на статистиката, вдъхновено от философията на науката на Г. Башлар, Ж. Кангилем и А. Койре, което скъсва с предишните изследвания и възприема гледната точка на изследваните студенти като „достойна на стойност“ (Masson 2001: 480, 503). Нито „емпириците“, нито „теоретиките“ в социологията могат да останат безразлични по отношение на това използване на статистиката, което „не се среща често във френската социология преди 1965 г.“ (Charoulié 2005: 50). Този начин на комбинране на философската и статистическата работа, чиито епистемологични предпоставки са изяснени в антологията *Занаятът на социолога* (1968), има всички шансове да получи благосклонността на социолозите поради характеристиките на двамата изследователи: възпитаници на *Екол Нормал*, с дипломи по философия, млади представители на една нова бързо развиваща се дисциплина, свързани с представителя на „модерната“ социология Реймон Арон и със Сорбоната. Бурдийо е отговорен секретар на *Центъра за евро-*

пейска социология на Арон от 1962 г., става директор на *Висшето училище за практически изследвания* през 1964 г. и лансира поредицата си „Le Sens commun“ („Здравият смисъл“) в издателство *Minuit*.

Важен вектор за разпространение обаче е и фактът, че тази работа се противопоставя на доминиращите политически виждания: доказвайки първостепенната роля на социалния произход при училищните неравенства, Бурдийо и Пасрон се противопоставят както на визията за училищното „демократизиране“ чрез „технокрацията“, така и на интерпретацията му от страна на училищните синдикати (Masson 2001: 484—485). С начина си на действие Бурдийо и Пасрон отново въвеждат в социологията класовите отношения. Успехът на *Наследниците* сред студентите обаче е свързан с факта, че анализът на амбивалентния характер на легитимната култура съответства на настроението на новата студентска публика, която влиза в университетата благодарение на експанзията на висшето образование.

Тази социологическа работа, която претендира, че по-скоро продължава „Маркс“, а не толкова, че му се противопоставя, поставя под съмнение коментара и превода на „Вебер“ там, където на него се позовават непрекъснато (вж. Bourdieu 1963; Bourdieu 1966; Bourdieu 1971a; Bourdieu 1971b). Докато през 1962—1963 г. в „политизираните интелектуални среди ‘Вебер’ все още е много повлиян от десните мислители“ (Fritsch 2005: 28), след *Наследниците* той става приемлив дори за комунистите и губи качеството си на само десен автор¹². В *Ла Нувел Критик*, списанието на Комунистическата партия, започва да се говори за „Вебер“ след 1966 г. (Boschetti 1985). По-вечко изглежда, че Бурдийо и Пасрон успяват да наложат ново използване на „Вебер“ във френската социология.

Ако преброим колко пъти се среща „Вебер“ в официалното списание на френската социология, контролирано от Жан Стоецел, *Revue française de sociologie* — между 1960 и 1970 г., ще разберем какво е влиянието на *Наследниците* върху употребата на „Вебер“ (вж. таблица 1)¹³. Ако разграничим

¹² Не трябва обаче да се подценява приносите на преподаването за разпространение на „емпиричната“ употреба на „Вебер“ от Бурдийо и Пасрон. Жан-Клод Пасрон, асистент на Арон от 1961 до 1964 г., е помолен да преподава „Вебер“ в Сорбоната (Passeron 1996). Също и при Бурдийо, който преподава във Факултета по литература в Лил, след като се връща от Алжир през 1961 г., немският автор е централен за преподаването (Fialoux 2007). Един свитък с текстове за курсовете в Лил свидетелства, че Бурдийо придава на текстовете на „Вебер“ значителна тежест: В този ръкопис от четири части текстовете на Вебер са използвани в раздела „метод“, и най-вече в раздела „специфика на модерното общество“. В етнологическите си работи в Алжир той вече е използвал „Вебер“, за да обясни областта на *M'zab* (Egger et al. 2000; Fritsch 2005: 89).

¹³ Преброих споменаванията в статиите, рецензиите и рубриката „Преглед на списанията“. Цифрите в таблица 1 показват колко пъти се среща името „Вебер“ (или „Макс Вебер“).

фундаментално различните употреби — „теоретичната употреба“ и „емпиричната употреба“¹⁴ — можем да забележим, че през 60-те години се осъществява едно отсъстване от „теоретичната“ към „емпиричната“ употреба. През първата половина на 60-те години „Вебер“ се асоциира най-вече с „теоретичните“ употреби, които, защитавайки философските му достойнства, подчертават уместността на начина, по който го интерпретира Арон. Тези споменавания се срещат най-често в рецензиите и в рубриката „Преглед на списанията“. Рецензиите са основен способ за представянето на автора като еталон. Между 1960 и 1964 г. „Вебер“ е цитиран като „теоретичен автор“ 44 пъти в рецензии и 25 пъти в рубриката „Преглед на списанията“ и нито един път в цитати с „емпирично“ съдържание. Една от характеристиките на тази употреба на „Вебер“ обаче е преобладаването на позовавания на англосаксонския дебат, чрез който често дори се прибавя до разграничаване от интерпретациите на „Вебер“ в Съединените щати. През втората половина на шестдесетте „теоретичните“ употреби все по-често се срещат в статиите и все по-рядко биват свързвани с англо-саксонския дебат. Това е знак за известно одомашняване на „Вебер“ от страна на френската социология. Фактът, че тези споменавания се налагат след 1965 г. като че ли показва, че „Вебер“ се превръща в легитимна референция, след като конгресът за стогодишнината на Макс Вебер в Хайделберг през 1964 г. дава на Арон позицията на интерпретатор, легитимен в международен план.

И все пак „емпиричната“ употреба на „Вебер“, която липсва напълно в началото на 60-те години, се разпространява през втората половина на десетилетието. Не е учудващо, че „емпиричната“ употреба въобще не се среща в рубриките, оценяващи социологическата продукция (рецензии и „Преглед на списанията“). Тази употреба не се стреми толкова да утвърди или отхвърли някакъв прочит на „Вебер“, а по-скоро да използва неговите понятия с евристична цел. В статиите тази употреба започва да се среща поне толкова често, колкото и „теоретичната“. Голям е и броят на разработките по социология на образованието, в които се среща „емпиричната“ употреба, което сякаш потвърждава хипотезата за влиянието на *Наследни-*
ците върху тази форма на възприемане на „Вебер“.

¹⁴ Различавам двете употреби по следния начин: под „теоретична“ употреба разбирам всички познания на „Вебер“ в рамките на аргументацията, целяща изясняване на реалността чрез философско разсъждение. Към това прибавям и „орнаменталната“ употреба, която няма същинско значение в доказателството. „Емпиричната“ употреба се характеризира с използването на въпросното понятие при опитите за обясняване на реалността на базата на събраните данни.

Таблица 1. Споменивания на „Макс Вебер“ в *Revue Française de Sociologie* от 1960 до 1970 г.

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	Общо
Спомनावания – „теоретична“ употреба в:	Статии	0	1	0	0	8	1 (1)	3	4	5	7	29
	Рецензии	26 (16)	6 (2)	2 (1)	2 (1)	8 (4)	3 (2)	22 (5)	5	1	4 (3)	80
	„Преглед на списанията“	4 (2)	2 (2)	2 (2)	4 (2)	13 (11)	25 (16)	3	11	3	1	73
	Общо „теоретични“ спомनावания	30	9	4	6	21	36	26	19	8	10	182
Спомनावания – „емпирична“ употреба в:	Статии	0	0	0	0	1	6	3	7	8	2	28
	Рецензии	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	„Преглед на списанията“	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Общо „емпирични“ спомनावания	0	0	0	0	1	6	3	7	8	2	28
Общо спомनावания	30	9	4	6	22	42	29	26	16	12	14	210

НИКАНСКАТА СОПОЛОНА

Таблица 1 показва също така, че в края на 60-те години като че ли намалява интересът за споменаване на „Вебер“, за което свидетелства и намаляването на броя на статиите и книгите, които говорят за него (Rollak 1986b). В това можем да видим израз на едно съвпадение: „антимарксистичият“, „антипозитивистичият“ и „университетският“ „Вебер“ на Арон губи силата си, от една страна, защото се налага една употреба, която разглежда творчеството на германския автор по-скоро като поредна кутия за понятийни инструменти, отколкото като единна теория, и, от друга страна, защото след събитията от май 1968 г. „политически неутралната“ социология, която Реймон Арон се опитва да докаже чрез възприемането на „Вебер“, е почти напълно дискредитирана.

Не трябва обаче да се забравя, че позоваването на „Вебер“ по принцип през 60-те години е по-скоро изключение, а не правило за средностатистическата социологическа продукция. През цялото десетилетие споменаванията в цялото *Revue française de sociologie* не са повече от 12 на година и нито един от авторите не изяснява претенцията да се обяви за представител на предполагаемата Веберова мисъл. „Вебер“ е автор, който не е цитиран повече от другите основни автори в *Étapes* (на социологическата мисъл) на Арон. И все пак малкият брой позовавания на „Вебер“ в списанието, което събира и отразява социологическата продукция от онова време, контрастира с изобилието от позовавания на „Вебер“ в *Archives européennes de sociologie*, ръководено от Ерик дьо Дампиер¹⁵. В това списание се появяват повечето от статиите за „Вебер“, писани или от млади социолози, близки до Арон, или от чужди автори.

Разпространяването на „емпиричната“ употреба на „Вебер“ обаче прави така, че сътрудничеството между Арон и Дампиер, което е в основата на социологическото утвърждаване на германския автор във Франция, не може да продължи под същата форма. Ерик дьо Дампиер, чийто социологически авторитет зависи главно от начинанието за произвеждане и възпроизвеждане на „Вебер“, вижда в увеличаването на влиянието на изследванията заплаха за мястото си в социологията. Отказът му да публикува трудове, те на *Центъра за европейска социология* може би показва до каква степен той усеща неизбежния залез на своя интелектуален социологически проект. Той показва също, че „съучастничеството“ му с Арон е към своя край. След като в едно писмо от 25 ноември 1963 г. Реймон Арон споделя, че не намира разделението между „своя“ център и „своето“ списание за „напълно удовлетворително“; на 7 май 1965 г. той заявява, че ще включи името *Център* за

Литература

- Aron, R. 1937. „Réflexions sur les problèmes économiques français“. Dans: *Revue de métaphysique et de morale* 4, 793–822.
- Aron, R. 1938a. *Introduction à la philosophie de l'histoire: essai sur les limites de Aron, R. 1938b. Essai sur la théorie de l'histoire dans l'Allemagne contemporaine: la philosophie critique de l'histoire*. Paris: J. Vrin.
- Aron, R. 1952. „Science et politique selon Max Weber“. Dans: *Liberté de l'esprit* 34 et 35, 234–241 et 271–287.
- Aron, R. 1955. *L'opium des intellectuels*. Paris: Calmann-Lévy.
- Aron, R. 1957. *La tragédie algérienne*. Paris: Plon.
- Aron, R. 1959. „Préface“. In: Weber, M. *Le savant et Le politique*. Paris: Plon, 9–69.
- Aron, R. 1960. „Science et conscience de la société“. Dans: *Archives européennes de sociologie* 1, 7–32.
- Aron, R. 1960–1962. *Les grandes doctrines de la sociologie historique*. Service de documentation de la Sorbonne, Les notes de Sorbonne.
- Aron, R. 1967. *Les étapes de la pensée sociologique: Montesquieu, Comte, Marx, Tocqueville, Durkheim, Pareto, Weber*. Paris, Gallimard.
- Aron, R. 1971. *De la condition historique du sociologue: leçon inaugurale au collège de France prononcée le 1er décembre 1970*. Paris: Gallimard.
- Aron, R. 1981. *Le spectateur engagé: entretiens avec Jean-Louis Missika et Dominique Wolton*, Paris: Julliard.
- Aron, R. 2005. *Mémoires*. Paris: R. Laffont.
- Baciocchi, S. 1996. „Sur la postériorité universitaire de Max Weber: Wissenschaft als Beruf“. Dans: *Alinéa, revue des sciences sociales* 4, 4–23.
- Boschetti, A. 1985. *Sartre et „Les temps modernes: une entreprise intellectuelle*. Paris, Minuit.
- Bourdieu, P. 1963. „La société traditionnelle. Attitude à l'égard du temps et conduite économique“. Dans: *Sociologie du travail* 5, 24–44.
- Bourdieu, P. 1971a. „Une interprétation de la théorie de la religion selon Max Weber“. Dans: *Archives Européennes de Sociologie* 12, 2–31.
- Bourdieu, P. 1971b. „Genèse et structure du champ religieux“. Dans: *Revue Française de Sociologie* 12, 295–334.
- Bourdieu, P. 1983. „N'ayez pas peur de Weber“. Dans: *Libération* 6 juillet.

¹⁵ В *Archives européennes de sociologie* броят на появите между 1960 и 1970 г. е от 16 и до 230, като средно това е 85.

- Bourdieu, P. 1996. „Qu'est-ce que faire parler un auteur? À propos de Michel Foucault“. Dans: *Sociétés et Représentations*, n° 3, 13–18.
- Bourdieu, P. 2001. *Science de la science et réflexivité: cours du Collège de France, 2000–2001*. Paris: Raisons d'agir.
- Bourdieu, P. 2002. „Les conditions sociales de la circulation internationale des idées“. Dans: *Actes de la recherche en sciences sociales* 145, 1, 3–8.
- Bourdieu P., Chamboredon J. C., Passeron, J.-C. 1968. *Le métier de sociologue*. Paris: Mouton-Bordas.
- Bourdieu, P., Passeron, J.-C. 1964. *Les héritiers. Les étudiants et la culture*. Paris: Minuit, Collection „Le Sens Commun“.
- Bourdieu, P., Passeron, J.-C. 1966. *Sociologie et philosophie en France depuis 1945: mort et résurrection de la philosophie sans sujet*, manuscrit inédit pour un texte paru en anglais sous le titre „Sociology and Philosophy in France since 1945“. Dans: *Social Research*, XXXIV, 1, Spring 1967, 162–212.
- Canguilhem, G. 1992. „Raymond Aron et la philosophie critique de l'histoire“. Dans: *Enquête* 7, <http://enquete.revues.org/document138.html>, consulté le 2 mars 2007.
- Chapoulie, J.-M. 2005. „Les héritiers“. Dans: Mauger, G., *Rencontres avec Pierre Bourdieu*. Paris: Croquant, 43–53.
- Chenu, A. 2002. „Une institution sans intention“. Dans: *Actes de la recherche en sciences sociales*, 141–142, 46–61.
- Denord, F. 2002. „Le prophète, le pèlerin et le missionnaire. La circulation internationale du néolibéralisme et de ses acteurs“. In: *Actes de la recherche en sciences sociales* 145, 9–20.
- Drouard, A., 1982. Réflexions sur une chronologie, le développement des sciences sociales en France de 1945 à la fin des années soixante“. Dans: *Revue Française de Sociologie* 23, 55–85.
- Egger, S., Pfeuffer, A., Schultheis, F. 2000. „Vom Habitus zum Feld. Religion, Soziologie und die Spuren Max Webers bei Pierre Bourdieu“. Dans: Bourdieu, P. *Das religiöse Feld. Texte zur Ökonomie des Heilsgeschehens*. Konstanz: UVK, 131–176.
- Fritsch, Ph. 2005. „Contre le totémisme intellectuel“. Dans: Maugner, G., *Rencontres avec Pierre Bourdieu*. Paris: Croquant, 23–55.
- Gerhardt, U., 2006. Talcott Parsons und die Geltung des Werks Max Webers“. In: Ay, K.-L., Borchardt, K., (Hg.). *Das Faszinosum Max Weber. Die Geschichte seiner Geltung*. Konstanz: Universitätsverlag, 91–121.
- Grappin, P. 1993. *L'île aux peupliers: de la Résistance à Mai 68: souvenirs du Doyen de Nanterre*. Nancy: Presses universitaires de Nancy.
- Gremion, P. 1995. *Intelligence de l'anticommunisme: le Congrès pour la liberté de la culture à Paris (1950–1975)*. Paris: Fayard.
- Hayek, F.A. von. 1953. *Scientisme et sciences sociales: essai sur le mauvais usage de la raison*. Paris: Plon.
- Heilbron, J. 1991. „Pionniers par défaut? Les débuts de la recherche au Centre d'études sociologiques (1946–1960)“. Dans: *Revue Française de Sociologie* 32, 365–379.
- Hepp, J. 1985. „Souvenirs des années 1920“. Dans: *Commentaire*, vol. 8, 9–11.
- Hirschhorn, M. 1988. *Max Weber et la sociologie française*. Paris: Ed. L'Harmattan.
- Isambert, F.-A. 2007. *Entretien avec François-André Isambert*, 27 février 2007.
- Kaesler, D. 2003. *Max Weber. Eine Einführung in Leben, Werk und Wirkung* (3 Aufl.). Frankfurt a. M.: Campus.
- Lardinois, R. 2000. „L'invention de Tocqueville“. Dans: *Actes de la recherche en sciences sociales* 135, 76–87.
- Laitman, J., Elster, J., Lukes, S. 1998. „Éric de Dampierre, 1928–1998“. Dans: *Archives européennes de sociologie*, XXXIX, 3–6.
- Marcel, J.-Chr. 2001. *Le durkheimisme dans l'entre-deux-guerres*. Paris: PUF.
- Masson, Ph., 2001. „La fabrication des Héritiers“. Dans: *Revue Française de Sociologie* 42–43, 477–507.
- Mendras, H. 1998. Éric de Dampierre, 1928–1998“. Dans: *L'Homme* 148, 7–10.
- Mendras, H. 2003. *Hommage à Éric de Dampierre*. Dans: *Laboratoire d'ethnologie et de sociologie comparative, Hommage à Éric de Dampierre*, 1928–1998, Nanterre: Labethno.
- Merleau-Ponty, M. 1955. *Les aventures de la dialectique*. Paris: Gallimard.
- Merton, R. K. *Éléments de méthode sociologique*. Paris: Plon.
- Mollier, J.-Y. 2005. „Une aventure éditoriale hors des sentiers battus“. Dans: Berne, M., Terrasse, J.-M. (eds.). *Terre humaine. Cinquante ans d'une collection*. Paris: Bibliothèque nationale de France, 129–140.
- Morin, E. 1960. „Un grand sociologue: Max Weber“. Dans: *Annales ESC*, 15, 1, 180–181.
- Mucchielli, L. 1993. „La guerre n'a pas eu lieu: les sociologues français et l'Allemagne (1870–1940)“. In: *Espaces Temps* 53–54, 5–18.
- Parsons, T. 1955. *Éléments d'une théorie de l'action*. Paris: Plon.
- Passeron, J.-C. 1996. „Jean-Claude Passeron répond à des questions de Raymond Moulin et de Paul Veyne“. In: *Revue Européenne des Sciences Sociales* 103, 275–304.
- Passeron, J.-C. 2005. „Que reste-t-il des Héritiers et de la Reproduction dans les années 2000?“. In: Chapoulie, J.-M., Kourchid, O., Robert, J.-L., Sohn, A.-M. *Sociologies et sociologies. La France des années 60*. Paris: L'Harmattan, 13–34.
- Pollak, M. 1976. „La planification des sciences sociales“. Dans: *Actes de la recherche en sciences sociales* 2-3, 105–121.
- Pollak, M. 1986a. „Max Weber en France: l'itinéraire d'une œuvre“. Dans: *Cahiers de l'Institut d'Histoire du temps présent* 3.
- Pollak, M. 1986b. „Die Rezeption Max Webers in Frankreich. Fallstudie eines Thegietransfers in den Sozialwissenschaften“. In: *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie* 38, 670–684.
- Pollak, M. 1988. „La place de Max Weber dans le champ intellectuel français“. Dans: *Droit et société*, 9, 195–211.
- Popper, K. 1956. *Misère de l'historicisme*. Paris: Plon.
- Raphael F. 2007. *Entretien avec Freddy Raphaël*, 8 mars 2007.
- Ricoeur, P. 1959. „Éthique et politique“. Dans: *Esprit* 24, 225–230.
- Schnapper, D. 2007. *Entretien avec Dominique Schnapper*, le 28 novembre 2007.
- Strauss, L. 1954. *Droit naturel et histoire*. Paris: Plon.

Превод от френски език: Стилиян Деянов
Научна редакция: Лиляна Деянова

Библиографична справка: Михаил Гемперле е асистент и изследовател в Института по социология към Университета Сен Гален в Швейцария. Той е координатор на тристранен проект, целящ да разгледа метаморфозите в труда, продължавайки подхода на изследването на Пиер Бурдийо, публикувано в *Нощетата на света* и неговото германско повторение *Gesellschaft mit begrenzter Haftung (Обществото ООД)*. Михаил Гемперле е ръководил също изследване върху последиците от изискването за „наемаемостта“ и влиянието му върху ориентацията и практиката на университетските студенти (*Überleben an der Universität*, 2003). Той е съставител на един том с критически статии върху дискурса за „Обществото на знанието“ и съавтор на уводната статия, анализираща социалните и политическите функции на този дебат (*Ein neues Zeitalter des Wissens? Kritische Beiträge zur Diskussion über die Wissensgesellschaft* 2007). Гемперле работи върху дисертационен труд за реценцията на Макс Веберово дело във френските социални науки, на който се базира настоящата статия.

Адрес за кореспонденция:
Email: michael.gemperle@unisg.ch